

Avsiktsförklaring om förhandling av Kollektivavtal för krigs- och beredskapstillstånd respektive om frivilliga för fredstida kriser

Parter

Arbetsgivarsidan

Sveriges Kommuner och Regioner och Sobona – kommunala företagens arbetsgivarorganisation

Arbetstagarsidan

Svenska Kommunalarbetsareförbundet, OFRs förbundsområden Allmän kommunal verksamhet samt Hälso- och sjukvård jämte i förbundsområdena ingående organisationer samt AkademikerAlliansen och till AkademikerAlliansen anslutna riksorganisationer.

Innehåll

Parterna träffar härmed denna överenskommelse med innehåll enligt punkterna A och B nedan.

A. Avsiktsförklaring om att förhandla om Kollektivavtal för krigs- och beredskapstillstånd (KB-avtalet)

Syfte

Centrala parter är överens om att förhandla om KB-avtalet när ny Arbetsrättslig beredskapslag (1987:1262) beslutats av riksdagen*.

Målsättning med förhandlingarna

Målsättningen är att genomföra nödvändiga följdändringar i avtalet utifrån ny Arbetsrättslig beredskapslag, och det som följer av annan relevant lagstiftning för höjd beredskap.

Tidplan

Parterna är överens om att, så snart besked givits av regeringen om när ny Arbetsrättslig beredskapslag avses träda i kraft, tillsammans ta fram en tidplan för när KB-avtalet ska omförhandlas.

** En proposition om ny Arbetsrättslig beredskapslag har ännu inte kommit från regeringen. En proposition skulle möjligtvis kunna komma under våren eller hösten 2025. Utifrån sedvanlig hantering brukar ny lagstiftning träda i kraft per 1/6, 1/7 samt 1/1 varje år. Beroende på när i tid en proposition kommer kan vi därmed förvänta oss ett ikraftträdande vid olika datum som i sin tur kan utgöra startskott för förhandlingar mellan parterna.*

B. Avsiktsförklaring om tillkommande personal i form av ”krisfrivilliga” för fredstida kriser

Syfte

De centrala arbetstagarorganisationerna har framfört att det föreligger ett behov av att i ett centralt kollektivavtal reglera villkor för tillkommande personal i form av så kallade ”krisfrivilliga” för fredstida kriser.

Centrala parter är överens om att undersöka möjligheten att teckna centralt kollektivavtal för frivilliga för fredstida kriser.

Möjliga frågor att undersöka

Parterna ska identifiera om det behövs särskilda regler för krisfrivilliga, för vilka situationer och vilka grupper samt allmänt reda i vilka behov som eventuellt föreligger, typer av kriser, vilka typer av frivilliga, tillämpningsområde, avgränsningar och i övrigt enligt vad parterna finner nödvändigt.

Exempel på frågeställningar:

- Föreligger / ska det föreligga ett anställningsförhållande eller ej?
- Hur ser de frivilligas försäkringsvillkor ut?
- Hur ett eventuellt nytt avtal ska förhålla sig till t ex KLA och KB-avtalet?

Avgränsningar och tillämpningsområde

Med krisfrivilliga avses tillkommande personal till redan befintlig personal. Befintlig personal med befintliga avtal och villkor berörs ej. Med krisfrivilliga avses ej volontärer och spontanfrivilliga**.

Tidplan

Parterna är överens om att tillsammans ta fram en tidplan för partsgemensamma dialog och kollektivavtalsförhandling. Avsikten är att behovsanalysen och förhandlingar av ett eventuellt avtal ska genomföras senast den 19 december 2025.

** Se även separat text med bakgrundsbeskrivning om olika typer av frivilliga, typer av kriser etc.

Vid protokollet

Justeras

För **Sveriges Kommuner och Regioner**

.....

För **Sobona – Kommunala företagens arbetsgivarorganisation**

.....

För **Svenska Kommunalarbetsareförbundet**

.....

För **OFRs förbundsområde Allmän kommunal verksamhet** jämte i förbundsområdet ingående organisationer

.....

Vision

.....

Akademikerförbundet SSR

För **OFRs förbundsområde Hälso- och sjukvård** jämte i förbundsområdet ingående organisationer

.....

För **AkademikerAlliansen** och till AkademikerAlliansen anslutna riksorganisationer

.....

Bakgrund om frivilliga

Behov

Krisfrivilliga behöver vid kris ha kända villkor så att de snabbt kan träda i tjänst och verka för att motverka krisens effekter. En kris kommer ofta snabbt och med kort förvarning samt kan i vissa fall vara övergången efter några dagar. Krislägesavtalet, KLA, å andra sidan, är oftast inte möjligt att ha aktiverat direkt från när en kris slår till utan avtalet tar oftast något dygn att aktivera – från att krisen inträffar, att kommunens krisledning fått överblick och landat i beslut om att begära att KLA aktiveras, till att förfrågan går till SKR och politisk beslutande organ sammankallats och beslutat i frågan. Under dessa dygn behöver alltså villkoren vara kända och gällande för de frivilliga.

Vad menas med frivilliga?

Med frivilliga avses vanligtvis olika former av tillkommande personer, personer som normalt sett inte är en del av den egna organisationen.

Vilka varianter av frivilliga finns, vad skiljer dem åt och vad för relation kan de ha till en kommun och region?

Frivilliga kommer i många olika former. En tydlig definition finns egentligen inte av frivilliga och många olika begrepp används där vissa kan vara överlappande.

- *Volontärer, spontanfrivilliga och ideella organisationer/civilsamhället*

En grupp av frivilliga är så kallade volontärer och personer som engagerar sig via ideella organisationer, det så kallade civilsamhället. Dessa personer och/eller de organisationer de företräder vill vanligtvis inte ingå olika former av anställningsavtal. I vissa fall kan det förekomma att kommun och ideell organisation ingår ett avtal om samarbete. Det gör att organisationen i fråga ofta har utpekade individer som i planerad form och på förhand åtar sig olika typer av ideella uppdrag å den egna organisationens vägnar i relation till kommunen. Syftena med samarbete och formerna kan variera stort, allt från att genomföra olika typer av idrotts- eller kulturevenemang till stöd för krisande individer, kvinnojourer, stöd till äldre, sjuka m.fl. samt stöd vid olika typer av olyckor och större kriser. De organisationer det kan röra sig om är allt från scout- och idrottsföreningar till religiösa samfälligheter och vidare till stora internationella organisationer som Röda korset. I avtalen mellan kommun och ideell organisation kan det förekomma ersättning från kommun till organisationen. Den ideella organisationen kan i sin tur välja att låta ersättning finansiera andra delar av sin verksamhet eller till att utbetalas som arvode till enskilda volontärer.

Spontanfrivilliga, spontanvolontärer och spontana enfrågesammanslutningar är ytterligare en variant. Dessa begrepp får representera de individer som spontant hör av sig i samband med olika händelser och event. De kan höra av sig till olika ideella organisationer, direkt till kommun eller välja att skapa en helt ny och fristående organisation som enas kring ett begränsat mål och syfte just för det aktuella tillfället. Dessa individer är ofta inte möjliga att utbilda eller öva på förhand. De är vidare oftast villiga att engagera sig framförallt i begränsad omfattning, till exempel endast enstaka kvällar och helger.

- ”Krisfrivilliga ” - Frivilliga för fredstida kriser

Frivilliga för fredstida kriser är en kategori av frivilliga som ökar mer och mer och troligtvis som en följd av de ökade antal kriser som samhället utsätts för. Typer av kriser kan vara oljeläckage från fartyg, storbränder, stormar, omfattande elavbrott, snökaos, kraftig nederbörd, översvämningar och jordskred, IT-haverier och cyberangrepp, terrorangrepp, hybridattacker, masskadehändelser eller i övrigt där det finns behov av att ge stöd i hantering och dirigerande av större folkmassor, t ex storskalig utrymning/inkvartering.

Generellt rör det sig om individer med en specifik nischkompetens, som gått olika typer av utbildningar och som regelbundet övar sig i sina färdigheter.

Exempel på kompetenser och förmågor är stabs- eller underrättelseassistent, ledningsstöd radiokommunikation/samband, piloter och drönarförare, ingenjörer och skyddsteknik, logistik, hantering av nödvatten och reservkraft, extra storköksbemanning för mat till behövande, mc-ordonnanser, hundförare, bemanning av trygghets-/samlingspunkter, första hjälpen och transport av skadade, förare av tunga fordon och specialfordon som bandvagnar, bevakningsskydd, hantering och samordning av spontanfrivilliga, stöd till jordbrukare

Dessa frivilliga utför vanligtvis de arbetsuppgifter som uppstår först vid kris, sådant som kan sägas utgöra tillkommande arbetsuppgifter. Genom att ta hand om dessa uppgifter avlastar de befintlig personal hos till exempel en kommun så att dessa kan fortsätta med sina ordinarie arbetsuppgifter som att ta hand om de äldre, sjuka eller de barn som finns i kommunens omsorg och ansvar. Men givet de försvårande omständigheterna kan det även bli extra svårt för kommunens personal att utföra de ordinarie arbetsuppgifter varför även tillkommande frivilliga kan behövas för att klara av att undsätta de som är i störst behov av kommunens insatser, stöd och hjälp. De frivilliga kan därmed även bistå till exempel äldreomsorgen med att transportera sig, att bära eller förflytta de äldre till säkrare platser eller till en byggnad med el och värme eller att ge första hjälpen till de äldre.

Dessa frivilliga är vidare villiga att vid en kris, snabbt lämna sina ordinarie uppdrag och anställningar, ofta i privat sektor, för att som tillkommande personal stärka upp och utföra arbetsuppgifter åt offentliga aktörer och olika typer av samhällskritiska bolag, kommunalförbund osv. För att kunna göra det har de ofta ett medgivande från sin ordinarie arbetsgivare om att lämna sin arbetsplats vid kris om arbetet så tillåter. Avtalet som krisfrivillig kan därmed komma att utgöra en bisyssla varför garantier om att få tjänstledighet inte är givet för var och en och i varje situation. När de väl lämnar sin arbetsplats avstår de vanligtvis inkomst för att i olika tidsomfattning utföra sitt uppdrag under krävande fysiska och psykiska förhållanden. Dessa frivilliga måste då redan på förhand veta om vilken roll de har och var de ska inställa sig för att kunna bidra så effektivt som möjligt. Villkor och avtal är därmed redan färdigutrett och på plats när en kris inträffar - att vid en krissituation och till exempel mitt i natten eller vid elavbrott försöka diskutera villkor och teckna avtal låter sig ju inte göras vare sig av kommun eller individ när skyndsamhet är av essens.

Vanligen har individerna även ett engagemang och bakgrund i de så kallade Frivilliga försvarsorganisationerna (FFO) som i sin form och syfte är reglerat av regeringen i statlig förordning samt med statlig finansiering via bidrag från MSB.

- ”Pliktfrivilliga”/”Avtalsfrivilliga” – Att frivilligt åta sig plikttjänstgöring vid höjd beredskap och krig

Frivilliga för fredstida kriser har som begrepp migrerat över från området höjd beredskap och krig samt Lagen om totalförsvarspplikt (TPL). I denna lag återfinns en möjlighet för individer

att frivilligt åta sig plikttjänstgöring enligt allmän tjänsteplikt (6 kap, 2 §, punkt 2, TPL), det vill säga så kallade pliktfrivilliga, eller som det kallas inom statlig sektor, avtalsfrivilliga. Att åta sig frivillig plikt innebär att med stöd av lag bli tjänstledig från ordinarie arbetsgivare för att under hela perioden då det råder höjd beredskap istället utföra plikttjänstgöring hos en totalförvarsaktör, till exempel en statlig myndighet eller en kommun eller region. Det bygger givetvis på att ordinarie arbetsgivare godkänner sådant frivilligavtal där arbetstagaren lämnar anställningen när det rättsliga läget höjd beredskap råder.

Dessa frivilliga kommer då vanligtvis från de frivilliga försvarsorganisationerna och utför uppdrag både till aktörer inom civilt som militärt försvar men de kan även ha annan bakgrund. Att engagera sig i Hemvärnet eller att teckna reservofficersavtal med Försvarsmakten kan sägas vara två exempel på pliktfrivillighet men mot Försvarsmakten. Förr fanns det även en omfattande sådan pliktfrivillighet gentemot kommuner och landsting inom ramen för det gamla civilförsvaret och det så kallade befolkningsskyddet.

De 18 frivilliga försvarsorganisationerna utgörs av

1. Svenska försvarsutbildningsförbundet	10. Föreningen svenska röda korset i fråga om medverkan i totalförsvarets sjukvård och i verksamheten för civilbefolkningens skydd i krig
2. Insatsingenjörernas riksförbund	
3. Flygvapenfrivilligas riksförbund	11. Riksförbundet Sveriges lottakårer
4. Frivilliga automobilkårernas riksförbund	12. Sjövärnskårernas riksförbund
5. Frivilliga flygkåren	13. Svenska brukshundklubben
6. Frivilliga motorcykelkårernas riksförbund	14. Svenska fallskärmsförbundet
7. Frivilliga radioorganisationen	15. Svenska pistolskytteförbundet
8. Försvarets personaltjänstförbund	16. Svenska skyttesportförbundet
9. Svenska blå stjärnan	17. Sveriges civilförsvarsförbund
	18. Sveriges bilkårers riksförbund